

Borås kommun

boras.stad@boras.se

Beslut efter uppföljning för förskoleklass och grundskola

efter tillsyn i Fristadskolan 7-9

i Borås kommun

Uppföljning av tillsyn i Fristadskolan 7-9

Skolinspektionen genomförde tillsyn av Borås kommun under hösten 2016. Skolinspektionen fattade den 3 februari 2017 beslut efter tillsyn för Fristadskolan 7-9. Skolinspektionen har nu gjort en uppföljning av de brister som framkom i detta beslut. Uppföljningen bygger på en redovisning av vidtagna åtgärder som Borås kommun inkom med den 26 och 29 september 2017, uppgifter som framkom vid telefonintervju den 25 oktober 2017 och under Skolinspektionens uppföljningsbesök den 26-27 oktober 2017. Därtill ingår i uppföljningen de uppgifter och kompletterande dokument som huvudmannen inkom med till Skolinspektionen den 17 november 2017.

Sammanfattning av kvarstående brister

Enligt Skolinspektionens bedömning är nedanstående brister ännu ej tillfullo åtgärdade. Skolinspektionen konstaterar att Borås kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

Skolinspektionens ingripande

Arbetsområde	Typ av ingripande	Senaste datum för redovisning
1. Undervisning och lärande		
I undervisningen tas hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.	Föreläggande vid vite	2018-05-11
4. Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling		
Utbildningen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av studiero.	Föreläggande vid vite	2018-05-11

Beslut

2018-01-15

3 (32)

Dnr 43-2016:4686

Ytterligare brist A			
	Rektorn säkerställer inte att utbildningen i grundskolan utgår ifrån och sker i enlighet med författningarna när det gäller språkval.	Föreläggande vid vite	2018-05-11

Sammanfattning av nya brister som framkommit vid uppföljning

Ytterligare brist B			
	Utredningar om elevers behov av särskilt stöd dokumenteras inte. Rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till fattar inte beslut om att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas om en utredning visar att eleven inte behöver särskilt stöd.	Föreläggande	2018-05-11

Övrigt

5. Förutsättningar för lärande och trygghet	
Elevehälsan används främst förebyggande och hälsofrämjande, för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.	Frågan prövas inom ramen för huvudmannens ansvarstagande för verksamheten, se dnr 2016:4673.

Skolinspektionens bedömningar anges längre fram i detta beslut.

Sammanfattning av avhjälpna brister

Arbetsområde	Typ av ingripande
1. Undervisning och lärande	
Undervisningen innebär ett aktivt lärarstöd för eleverna.	Brist avhjälp
2. Extra anpassningar och särskilt stöd	
Visar utredningen att en elev är i behov av särskilt stöd ges eleven sådant stöd på det sätt och i den omfattning som behövs, för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.	Brist avhjälp
4. Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling	
Utbildningen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet. Vid skolenheten bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever.	Brist avhjälp

Skolinspektionens beslut

Vid uppföljning av tidigare beslut konstaterar Skolinspektionen att huvudmannen inte avhjälp samtliga påtalade brister. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen skyndsamt vidtar åtgärder för att avhjälpa de brister som kvarstår.

Frågan om utdömande av vitesbelopp som riktats mot Borås kommun i Skolinspektionens beslut den 3 februari 2017, kommer att behandlas i ett separat ärende.

Skolinspektionen avslutar tillsynen avseende de brister som har avhjälp.

Föreläggande vid vite

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 och 27 §§ skollagen (2010:800) Borås kommun att vid vite av 400 000 kr senast den 11 maj 2018 vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Om Borås kommun inte följer detta föreläggande kan Skolinspektionen ansöka hos förvaltningsrätten om utdömmande av vitet.

Undervisning och lärande

Skolan ska se till att den ordinarie undervisningen utgår från och genomförs på ett sådant sätt att den främjar elevernas möjligheter att nå de nationella målen och kunskapskraven. I detta ingår att läraren ger eleverna ett aktivt lärarstöd genom att exempelvis genomföra strukturerade lektioner, genomföra undervisningen utifrån tydliga mål och syften och ge eleverna tydliga beskrivningar och förklaringar. Vidare anpassar läraren undervisningen efter elevernas olika förkunskaper och intressen, och ger eleverna såväl stöd som stimulans och utmaningar. I detta arbete kan samråd med elevhälsan underlätta. Genom bland annat en varierad, stimulerande och utmanande undervisning, och genom konstruktiv återkoppling, stärker läraren elevernas vilja att lära. För att kunna individanpassa undervisningen och ge eleverna inflytande över denna är det centralt att läraren skaffar sig kunskap om elevernas olika behov och förutsättningar, liksom låter eleverna vara delaktiga i planeringen av undervisningen.

Bedömning av brist

Skolinspektionen konstaterar att Borås kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- I undervisningen tas hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. (1 kap. 4 § och 3 kap. 3 § skollagen; Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2. Kunskaper)

Åtgärder

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen:

- Lärarna ska vid planering och genomförande av undervisningen ta hänsyn till varje enskild elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande så att undervisningen anpassas till alla elever.

*Motivering till bedömning av brist**Skolinspektionens tidigare beslut*

Skolinspektionen förelade den 3 februari 2017 Borås kommun vid vite om 1 000 000 kr att vidta åtgärder för att avhjälpa ett flertal brister för eleverna på Fristadskolan 7-9. Borås kommun förelades bland annat att vidta åtgärder för att se till att det i undervisningen tas hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande (föreläggandet i denna del var dock inte förenat med vite).

I beslutet konstaterade Skolinspektionen att alla lärare inte anpassade metoder och arbetssätt i undervisningen till de elever som har svårt respektive lätt att nå de kunskapskrav som minst ska nås. Vissa lärare individanpassade inte undervisningen för eleverna eftersom de inte ansåg sig ha förutsättningar att göra detta, bland annat på grund av elevgruppernas storlek och de olika behoven i grupperna. Vissa lärare gav därför istället alla elever samma arbetsuppgifter/material, något som både elever och lärare dock sa påverkade studier negativt. I några klasser och i FSE-gruppen gick mycket tid av lektionen åt till att få studiero och då blev det mindre tid att hjälpa eleverna och ta hänsyn till varje enskild elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. FSE var skolans beteckning på de undervisningsgrupper som elever som valt svenska och engelska som språkval ingick i. Beteckningen FSE avskaffades inför läsåret 2017/18.

I Skolinspektionens beslut angavs att Borås kommun senast den 29 september 2017 skulle inkomma med en redovisning av vidtagna åtgärder för att avhjälpa de påtalade bristerna. En sådan redovisning inkom till Skolinspektionen den 26 och 29 september 2017.

Huvudmannens redovisade åtgärder

I den redovisning av vidtagna åtgärder som huvudmannen lämnat till Skolinspektionen uppger huvudmannen bland annat att ett omfattande arbete har genomförts i arbetslagen med fokus på att förbättra elevinflytandet och lärares arbete med adekvata anpassningar. Arbetslagens samordnare har en gång i veckan lett en dialog kring utveckling av undervisningen på arbetslagsmötenas pedagogiska konferenser och arbetslagen har fått del av varandras tankar och idéer. Vidare har man på skolan samtalat om vad god undervisning är och enats kring en gemensam lektionsstruktur. Genom projektet HELA (Holistiskt Engagerat Lärande för Alla) har lärare fått utbildning i lågaffektivt bemötande, bildspråkets betydelse och hur man kan genomföra goda samtal. Då HELA avslutades i mars 2017 drogs slutsatsen att det behövdes en fortsättning och därför påbörjades deltagandet i Skolverkets

kompetensutvecklingsinsats Specialpedagogik för lärande, under ledning av specialpedagog och speciallärare. Vidare har arbetslagen, enligt huvudmannen, gjort prognoser av elevernas kunskaper för att utröna vilka behov olika elever har. Utifrån dessa kommer åtgärder att vidtas för att alla elever ska utvecklas så långt som möjligt. Rektorn har enligt huvudmannen i slutet av vårterminen 2017 genomfört en gruppintervju med några av eleverna i nuvarande årskurs 8. I intervjun uppgav eleverna bland annat att de upplever att lärarna har blivit tydligare med lektionernas innehåll och mål, att lärare är tydligare med vad de förväntar sig av eleverna och att lärare i högre utsträckning har förklarat vad kunskapskraven innebär.

Ovanstående har enligt huvudmannen resulterat i en ökad förståelse för elevers behov av anpassningar för att kunna nå kunskapskraven samt att elevinflytandet har ökat. De pedagogiska samtalen i arbetslagen har enligt huvudmannen lett till en ökad pedagogisk medvetenhet.

Skolinspektionens uppföljningsbesök

För att komplettera huvudmannens redovisning genomförde Skolinspektionen ett uppföljningsbesök på Fristadskolan 7-9 den 26-27 oktober 2017. Vid besöket intervjuades bland annat elever, lärare och rektorn. Därtill genomfördes lektionsobservationer i språkvalen engelska, svenska och svenska som andraspråk (sva).

Skolinspektionen observerade en lektion i språkvalen engelska och svenska i årskurs 7 som alltid bedrivs i en gemensam undervisningsgrupp. Under lektionen arbetade alla elever med samma uppgift, som bestod i att de skulle lyssna på en låt, först på engelska och sen på svenska, och fylla i utelämnade ord, på engelska respektive svenska, på en stencil som läraren gett dem. Alla elever fick samma stencil och skulle fylla i samma ord. Under lektionen blev några elever snabbt klara med uppgiften men alla elever fick lyssna på låten fler gånger, på båda språken, och de som blev klara snabbt fick inga ytterligare instruktioner eller uppgifter av läraren.

Läraren som undervisar i språkvalen svenska och engelska i årskurs 7 berättar i intervju att det under dessa språkvalslektioner är mer fokus på engelska än på svenska med anledning av att majoriteten av eleverna i gruppen har valt engelska som språkval. Enligt läraren innebär det att alla elever i gruppen för det mesta får undervisning i engelska, även de som valt svenska som språkval.

Elever i årskurs 7 som valt engelska som språkval, och som deltog under ovan refererade lektion, bekräftar i intervju att de ibland får arbeta med uppgifter på svenska under språkvalslektionerna i engelska. De säger att den lektion som Skolinspektionen observerade var en vanlig lektion och att det är så

språkvalsundervisningen brukar se ut. Enligt eleverna har språkvalsundervisningen sett ut på det sättet under hela höstterminen 2017. Eleverna berättar att de både arbetar med engelska och svenska under språkvalslektionerna. En elev i årskurs 7 som valt engelska som språkval, och som deltog under ovan refererade lektion, säger i intervju att hen har lätt för ämnet engelska. Eleven berättar att hen var klar med uppgiften att fylla i de utelämnade engelska orden redan efter att ha lyssnat på låten en gång. Eleven säger att hen kontrollerade sina ord under den andra uppspelningen och att hen enbart lyssnade på musiken under den tredje uppspelningen. Eleven säger att hen oftast redan kan det som de jobbar med på språkvalslektionerna, men att hen inte har fått några svårare eller mer omfattande uppgifter.

Skolinspektionen observerade också en lektion i språkvalen svenska och sva i årskurs 9 som vid en av tre lektioner i veckan bedrivs i en gemensam undervisningsgrupp. Läraren instruerade på lektionen samtliga elever att arbeta med samma uppgift. Uppgiften bestod i att eleverna skulle läsa en text som de sedan skulle svara på frågor om. Alla elever läste och arbetade med samma text. Läraren högläste vissa delar av texten. Utredarna hade svårt att höra vad läraren sa att eleverna skulle göra på grund av den höga ljudvolymen i klassrummet. Eleverna uttryckte under lektionen att de också hade svårt att höra läraren (se vidare bedömningsområdet Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling).

Elever berättar bland annat följande om undervisningen i den gemensamma undervisningsgruppen i svenska och sva i årskurs 9. Alla elever arbetar alltid med en gemensam text och de får aldrig olika texter att arbeta med. Eleverna säger också att de inte får vara med och påverka vilka texter de ska arbeta med i den gemensamma undervisningsgruppen i språkval. Läraren som undervisar i den gemensamma undervisningsgruppen har enligt eleverna aldrig gett dem olika texter utifrån svårighetsgrad. Eleverna uttrycker att det finns olika behov i gruppen, att eleverna i gruppen ligger på olika nivå och att läraren därför borde låta dem arbeta med texter på olika nivåer. En elev säger att den text de arbetade med under den lektion som Skolinspektionen observerade var för enkel. En annan säger att samma uppgift var för svår. En elev säger att det är självklart att det är för lätt för några och för svårt för andra eftersom eleverna har varit i Sverige under så olika lång tid och behärskar språket olika väl, men att det inte märks i undervisningen.

Rektorn säger i intervju att det är självklart att undervisningen är individanpassad och att elever arbetar med uppgifter som är anpassade efter deras olika kunskapsnivåer och språkliga nivåer. Enligt rektorn ska lärare anpassa uppgifterna efter elevernas behov och hon utgår ifrån att de också gör

det. Rektorn säger att hon har säkerställt det genom lektionsbesök och genom samtal med lärare.

I dokumentet "2016 4686 Protokoll SI kommentarer Fristadskolan" med kommunens synpunkter på protokollet efter uppföljningsbesöket, som inkom till Skolinspektionen den 17 november 2017, skriver huvudmannen att rektorn börjat arbetet med att säkerställa att undervisningen i språkvalen engelska och svenska i årskurs 7 utgår från respektive kursplan. Huvudmannen skriver också att undervisningen i den gemensamma undervisningsgruppen i årskurs 9 är individanpassad.

Rättslig reglering

Enligt skollagen ska i utbildningen hänsyn tas till elevers olika behov. Elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Vidare framgår av skollagen att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. I läroplanen anges att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Undervisningen ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.

Skolinspektionens bedömning vid uppföljning av tillsynen

Skolinspektionen bedömer att lärare vid genomförande av undervisningen inte tar hänsyn till varje enskild individs behov och erfarenheter, och därigenom inte heller anpassar undervisningen efter elevernas förutsättningar.

Bedömningen görs mot bakgrund av att alla lärare inte anpassar metoder och arbetssätt i undervisningen i språkvalen svenska, sva och engelska till de elever som har svårt respektive lätt att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Utredningen visar att elever som snabbt blir klara med en uppgift inte alltid får en ny eller mer utmanande uppgift. Elever som kommit olika långt i sin språkutveckling arbetar med samma texter under språkvalen i svenska och sva, trots att eleverna anser att texterna är för lätta respektive för svåra. Vidare konstaterar Skolinspektionen att elever som valt svenska som språkval ofta undervisas i engelska under språkvalstiden. På samma sätt undervisas ibland elever som valt engelska som språkval i svenska under språkvalstiden. Detta bedöms nedan under "Ytterligare brist" men även det medför att

undervisningen i respektive språkval inte kan anses utgå ifrån elevernas behov i respektive ämne. Rektorn uppger att lärarna ska anpassa uppgifterna efter elevernas behov och att hon utgår ifrån att de också gör det men Skolinspektionens intervjuer med elever och lektionsobservationer visar att så inte alltid är fallet. I vissa av språkvalsgrupperna är det heller inte studiero (se vidare under bedömningsområdet Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling) vilket får konsekvenser för lärarens förutsättningar att anpassa undervisningen utifrån elevernas behov, erfarenheter och tänkande såväl som att ge eleverna ett aktivt lärarstöd. Skolinspektionen bedömer sammanfattningsvis att undervisningen inte tar hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Elevernas upplevelser av sin undervisning måste här tillmätas stor betydelse.

Motivering till val av verktyg

Enligt 26 kap. 10 § skollagen får Skolinspektionen förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten. Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart. Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna. Ett föreläggande får enligt 26 kap. 27 § första stycket skollagen förenas med vite.

Verksamheten vid Fristadskolan 7-9 i Borås kommun uppfyller inte de krav som följer av gällande föreskrifter. Borås kommun föreläggs därför, på nytt, att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Skolinspektionen har, som framgår ovan, vid sin tillsyn kunnat konstatera att alla lärare inte anpassar metoder och arbetssätt i undervisningen till de elever som har svårt respektive lätt att nå de kunskapskrav som minst ska nås.

Skolinspektionen fann redan i sitt beslut i februari 2017 att det förelåg brister i hur undervisningen på skolan anpassades utifrån elevernas olika förutsättningar. Trots att det nu gått ett drygt år sedan Skolinspektionens föreläggande kan Skolinspektionen konstatera att det fortfarande finns brister i skolans arbete på detta område. Att bristerna tillåtits fortgå medför att de kan ha fått konsekvenser för eleverna och deras möjligheter att utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Tillåts bristerna att fortgå riskerar konsekvenserna för eleverna att förvärras. Det är därför angeläget att åtgärder snarast vidtas för att avhjälpa de återstående bristerna inom detta område. Mot denna bakgrund – och med beaktande av de övriga brister som kunnat konstateras i verksamheten – bedömer Skolinspektionen att föreläggandet i denna del bör förenas med vite.

Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling

Skolan ska, i det dagliga arbetet, arbeta för att elevernas lärmiljö ska präglas av trygghet och studiero och är fri från kränkande behandling. Skolan ska se till att eleverna kan bedriva sina studier i en lugn miljö där de exempelvis inte störs, hotas eller känner sig otrygga av andra elever. Denna miljö bör inte begränsas till enbart lektionssalar, utan även gälla övriga studieutrymmen på skolan som exempelvis skolbibliotek, grupprum. Vidare ska skolan genomföra åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling av elever vid skolan. Om en enskild elev upplever sig kränkt ska omständigheterna utredas, och i förekommande fall åtgärdas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Bedömning av brist

Skolinspektionen konstaterar att Borås kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Utbildningen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. (5 kap. 3 § skollagen)

Åtgärder

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen:

- Rektorn ska se till att utbildningen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av studiero.

Motivering till bedömning av brist***Skolinspektionens tidigare beslut***

Skolinspektionen förelade den 3 februari 2017 Borås kommun vid vite om 1 000 000 kr att vidta åtgärder för att avhjälpa ett flertal brister för eleverna på Fristadskolan 7-9. Borås kommun förelades bland annat att vidta åtgärder för att se till att utbildningen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I beslutet konstaterade Skolinspektionen att det fanns elever som inte var trygga i skolan. Det berodde delvis på att de upplevde en av korridorerna som en otrygg plats. Bristerna inom studiero avsåg bland annat vissa ämnen och språkvalet FSE. På FSE-lektionerna hade eleverna svårt att koncentrera sig eftersom det var hög ljudvolym och oroligt på lektionerna vilket medförde att eleverna fick gå ut ur klassrummet eller sätta på sig hörlurar för att få studiero. Eleverna hade även svårt att få hjälp av lärare eftersom läraren hade fullt upp med att tillrättavisa elever. Problemet med studiero hade pågått en längre tid.

I Skolinspektionens beslut angavs att Borås kommun senast den 29 september 2017 skulle inkomma med en redovisning av vidtagna åtgärder för att avhjälpa de påtalade bristerna. En sådan redovisning inkom till Skolinspektionen den 26 och 29 september 2017.

Huvudmannens redovisade åtgärder

I den redovisning av vidtagna åtgärder för att avhjälpa bristen på trygghet i skolmiljön som huvudmannen lämnat till Skolinspektionen uppger huvudmannen att den bristande tryggheten har avhjälpes. Detta har, enligt huvudmannen, bland annat skett genom att man fått tillfälliga lokaler i samband med renovering av skolan. I de tillfälliga lokalerna finns enligt huvudmannen inte någon plats där alla elever samlas och eleverna är mer utspridda på skolan. Vidare uppger huvudmannen att det i anslutning till elevernas hemklassrum även finns arbetsrum för lärarna vilket gör att eleverna lättare kan få kontakt med lärare. Resultatet av ovan redovisade åtgärder är, enligt huvudmannen, att eleverna upplever större trygghet. Detta bekräftas enligt huvudmannen av elevintervjuer som genomfördes i juni 2017 och där eleverna uppger att de kände sig tryggare på vårterminen 2017 jämfört med höstterminen 2016.

Vidare anger huvudmannen i sin redovisning av vidtagna åtgärder för att avhjälpa bristen på studiero att FSE-ämnet är borttaget. Eleverna läser numera engelska eller svenska och därmed har kopplingen till respektive ämne tydliggjorts för eleverna. Därtill har antalet elever i varje språkvalsgrupp minskat. Enligt huvudmannen har man också arbetat för att eleverna ska uppleva språkvalet som meningsfullt och utvecklande. Ovanstående insatser har syftat till att öka studieron på lektionerna och resultatet är enligt huvudmannen att eleverna upplever studiero på språkvalslektionerna. Detta bekräftas enligt huvudmannen av resultatet på enkäter som besvarats av elever som har språkval engelska eller svenska i årskurserna 8 och 9. Enligt huvudmannen visar enkätresultaten att eleverna har bättre studiero än tidigare, att eleverna arbetar bättre jämfört med föregående läsår och att eleverna upplever att de har stöd av lärare under språkvalslektionerna.

Skolinspektionens uppföljningsbesök

För att komplettera huvudmannens redovisning gjorde Skolinspektionen ett uppföljningsbesök på Fristadskolan 7-9 den 26-27 oktober 2017. Vid besöket intervjuades elever, lärare, elevhälsorepresentanter och rektorn. Därtill genomfördes lektionsobservationer under språkvalen i engelska, svenska och sva.

Beslut

2018-01-15

13 (32)

Dnr 43-2016:4686

Skolinspektionen observerade under sitt uppföljningsbesök en lektion i språkvalen svenska och sva i årskurs 9 som vid en av tre lektioner i veckan bedrivs i en gemensam undervisningsgrupp. Lektionen inleddes med en genomgång av läraren och därefter högläste läraren ett stycke ur en text som eleverna sedan skulle svara på frågor om. Under lektionen kommer elever för sent, det är pratigt, elever går runt, skrattar högt, ropar svar på frågor eller annat rakt ut m.m. Inspektörerna hade svårt att höra vad läraren sa att eleverna skulle göra på grund av ljudvolymen i klassrummet. Elever uttryckte under lektionen att de hade svårt att höra vad läraren läste och att de inte hörde lärarens förklaringar av ord från texten p.g.a. den höga ljudvolymen i klassrummet.

Elever som deltog under den ovan refererade lektionen säger i intervju att de oftast börjar lektionen tio minuter för sent. Enligt eleverna beror det på att andra elever kommer sent till lektionen och då avbryter lärarens genomgång. Samtliga intervjuade elever säger att de störs av att andra elever kommer sent. De säger att det under dessa språkvalslektioner ofta är en grupp elever som går in och ut ur klassrummet och elever som avbryter lärarens genomgångar genom att skrika eller prata rakt ut. Vidare berättar de att det förekommer att andra elever spelar musik vilket påverkar studieron negativt. Eleverna säger att de har svårt att fokusera på de uppgifter som de ska arbeta med under lektionerna, p.g.a. bristande studiero. De säger att läraren säger till elever som stör studieron men att det inte hjälper.

Läraren, som alltid undervisar i svenska och sva i den blandade språkvalsgruppen i årskurs 9, säger i intervju att det är en markant skillnad till det bättre med studieron under dessa språkvalslektioner i jämförelse med föregående läsår. Dock säger läraren att språkvalsundervisningen i ovanstående grupp är utmanande på så vis att det är en svår grupp att hantera. Lärare på skolan som inte undervisar i språkval svenska, sva och engelska säger i intervju att det så vitt de vet är studiero på språkvalslektionerna. Även elevhälsorepresentanter säger i intervju att de inte fått några signaler om att det inte skulle fungera under språkvalslektionerna.

Rektorn säger i intervju att studieron i språkvalsgrupperna är betydligt bättre nu än tidigare, vilket enligt rektorn också bekräftas av genomförda enkäter. Rektorn säger att hon har besökt språkvalslektionerna och att det då har varit studiero.

Elever i årskurs 8 berättar i intervju att studieron ibland brister på lektioner, framförallt då de har obehöriga lärare. I ett ämne, där läraren är obehörig, beskriver elever att de har svårt att förstå lärarens genomgångar och att läraren inte kan svara på de frågor som eleverna har. Det leder, enligt eleverna, till att

det blir stökigt i klassrummet och att studieron ofta brister: elever börjar prata med varandra eller spela på sina iPads utan att läraren säger till.

Mentorn för eleverna i årskurs 8 säger i intervju att eleverna har berättat att det fungerar mindre bra under lektionerna i ovan refererade ämne. Lärare har då observerat undervisningen i ämnet men inte sett något annat än att det varit god studiero. Lärare säger att det enligt eleverna aldrig eller sällan är god studiero under lektionerna i ovan refererade ämnet. Lärare berättar att eleverna också tagit upp detta under AKTIV-tiden¹ och då uppmanat lärare att säga till direkt när det inte är studiero. Lärare säger att de är medvetna om att studieron varierar mellan olika ämnen.

När det gäller tryggheten på skolan så säger elever, lärare och elevhälsorepresentanter i intervju att tryggheten på skolan är god.

Rättslig reglering

I skollagen anges att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av studiero.

Skolinspektionens bedömning vid uppföljning av tillsynen

Skolinspektionen bedömer att alla elever vid Fristadskolan 7-9 inte tillförsäkras en skolmiljö som präglas av studiero. Elever uttrycker bl.a. att de inte kan koncentrera sig på skolarbetet under de gemensamma språkvalslektionerna i svenska och sva i årskurs 9 på grund av att lärarens genomgångar ständigt avbryts av elever som kommer för sent, pratar eller ropar rakt ut och avbryter undervisningen. Elever störs också av att andra elever går in och ut ur klassrummet. Lärare och rektor har anfört att de anser att det är en markant förbättring av studieron i språkvalet sedan föregående läsår. Rektor säger dessutom att hon besökt lektioner i språkval och att det då varit studiero. Vad eleverna ger uttryck för om bristen i studiero i språkvalet bekräftas dock under den lektionsobservation som Skolinspektionens utredare genomfört vid uppföljningsbesöket. Elever i årskurs 8 uttrycker också att studieron brister i andra ämnen. Det beror enligt eleverna på att de har obehöriga lärare vars genomgångar de har svårt att förstå och som heller inte kan besvara elevernas frågor, vilket leder till att studieron brister. Elevernas mentor är medveten om elevernas uppfattning om studieron på nämnda lektioner men mentorn har vid lektionsbesök inte sett annat än att studieron varit god. Sammanfattningsvis

¹ AKTIV står för Ansvar, Klassråd, Trygghet, Information och Värdegrund. Eleverna har AKTIV-tid på schemat en gång i veckan och under vilken de ska arbeta med moduler som handlar om skilda ämnen inom värdegrunden (såsom likabehandling, demokrati, elevinflytande o.s.v.)

bedömer Skolinspektionen att alla elever inte har en skolmiljö som präglas av studiero. Elevernas upplevelser av sin skolmiljö måste här tillmätas stor betydelse.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen avhjälpit bristen i den del som avser att utbildningen ska utformas så att eleverna tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet. Bedömningen görs mot bakgrund av att elever, lärare och elevhälsorepresentanter i intervju uttrycker att tryggheten på skolan är god.

Motivering till val av verktyg

Enligt 26 kap. 10 § skollagen får Skolinspektionen förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten. Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart. Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna. Ett föreläggande får enligt 26 kap. 27 § första stycket skollagen förenas med vite.

Verksamheten vid Fristadskolan 7-9 i Borås kommun uppfyller inte de krav som följer av gällande föreskrifter. Borås kommun föreläggs därför, på nytt, att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Skolinspektionen har, som framgår ovan, vid sin tillsyn kunnat konstatera brister i skolans arbete med att tillförsäkra eleverna en skolmiljö som präglas av studiero. Skolinspektionens utredning visar att studieron brister på vissa lektioner på grund av att elever stör andra elever på olika sätt utan att lärare kan komma tillrätta med situationen. Särskilt allvarlig är situationen för eleverna som läser svenska och sva som språkval eftersom Skolinspektionen redan i det föregående beslutet (den 3 februari 2017) kunde konstatera att studieron i dessa undervisningsgrupper varit bristande under en längre tid utan att rektorn och huvudmannen kommit tillrätta med situationen.

Bristerna som konstaterats inom detta område hör samman med bristen på individanpassning utifrån elevernas behov, erfarenheter och tänkande (se bedömningsområdet Undervisning och lärande). Det är högst sannolikt att bristerna under den tid de förelegat fått konsekvenser för eleverna och deras möjligheter att utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Om de konstaterade bristerna tillåts fortgå riskerar de att även fortsatt få konsekvenser för eleverna och deras möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen. Det är angeläget att bristerna inom detta område, liksom övriga nämnda områden, snarast rättas till. Skolinspektionen bedömer därför att föreläggandet bör förenas med vite.

Ytterligare brist A*Bedömning av brist*

Skolinspektionen konstaterar att Borås kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Rektorn säkerställer inte att utbildningen i grundskolan utgår ifrån och sker i enlighet med författningarna när det gäller språkval. (1 kap. 11 § skollagen 10 kap. 4 § skollagen, 9 kap. 1-2 och 6 §§ skolförordningen, Lgr 11, 3. Kursplaner)

Åtgärder

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen:

- Rektorn ska se till att undervisningen i språkvalen svenska och engelska sker i enlighet med författningarnas krav.

*Motivering till bedömning av brist**Skolinspektionens tidigare beslut*

Skolinspektionen förelade den 3 februari 2017 Borås kommun vid vite om 1 000 000 kr att vidta åtgärder för att avhjälpa ett flertal brister för eleverna på Fristadskolan 7-9. Borås kommun förelades bland annat att vidta åtgärder för att se till utbildningen i grundskolan utgår ifrån och sker i enlighet med författningarnas krav när det gäller språkval. Av beslutet framgår att bristerna hade sin orsak i hur eleverna erbjöds svenska och engelska som språkval samt hur undervisningen i dessa språkval bedrevs. Språkvalet benämndes av skolan som FSE (förstärkt svenska och engelska) och erbjöds enbart gemensamt, inte som språkval i svenska eller engelska. Även undervisningen skedde gemensamt i de båda språkvalen. Men FSE-lektionerna användes inte enbart för undervisning i svenska eller engelska, utan också som ett mer allmänt stöd i även i andra ämnen. Eleverna som valt FSE fick ingen information om vad målet/syftet med FSE-lektionerna var och visste inte heller om det de gjorde under FSE-lektionerna påverkade betyget i ämnena svenska respektive engelska.

I Skolinspektionens beslut angavs att Borås kommun senast den 29 september 2017 skulle inkomma med en redovisning av vidtagna åtgärder för att avhjälpa de påtalade bristerna. En sådan redovisning inkom till Skolinspektionen den 26 och 29 september 2017.

Huvudmannens redovisade åtgärder

I den redovisning av vidtagna åtgärder som huvudmannen lämnat till Skolinspektionen uppger huvudmannen bland annat att språkvalen i svenska och engelska har omorganiserats vilket innebär att det som tidigare kallades för FSE inte längre finns som språkval. Det har ersatts med språkval engelska respektive språkval svenska, vilket eleverna nu erbjuds. I årskurs 8 och 9 undervisas eleverna i separata grupper där eleverna läser svenska respektive engelska. I årskurs 7 har få elever valt språkval svenska eller språkval engelska vilket enligt huvudmannen medfört att eleverna undervisas i en grupp men att läraren planerar undervisningen utifrån kursplanerna för respektive ämne. Enligt huvudmannen har ovanstående åtgärder bland annat resulterat i att eleverna som får undervisningen i språkval svenska utvecklat kunskaper i och om svenska språket. Vidare har undervisningen i språkval engelska lett till att eleverna utvecklat kunskaper i engelska språket, kunskaper om områden och sammanhang där engelska används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften. Enligt huvudmannen upplever eleverna att undervisningen har blivit mer fokuserad på språket och att det skett en kvalitetshöjning inom respektive ämne. Dessutom uppger huvudmannen att eleverna numera enbart arbetar med svenska eller engelska under språkvalslektionerna. Utifrån den enkät som rektorn genomfört menar huvudmannen att det går att dra slutsatsen att eleverna numera vet syftet med språkvalsundervisningen i svenska respektive engelska och att eleverna läser antingen engelska eller svenska som språkval. Organisationen har förändrats och därmed är bristen avhjälpt, konstaterar huvudmannen.

Skolinspektionens uppföljningsbesök

För att komplettera huvudmannens redovisning gjorde Skolinspektionen uppföljningsbesök på Fristadskolan 7-9 den 26-27 oktober 2017. Vid besöket intervjuades elever, lärare, representanter från elevhälsan och rektorn. Därtill genomfördes lektionsobservationer.

Undervisningen i språkvalen engelska och svenska i årskurs 7 bedrivs i en gemensam undervisningsgrupp. Vid tillfället för Skolinspektionens lektionsobservation i denna undervisningsgrupp arbetade eleverna med lätttexter på engelska och svenska. Samtliga elever i klassrummet, d.v.s. elever som har valt svenska respektive engelska som språkval, instruerades att arbeta med samma uppgift. Uppgiften handlade bland annat om att lyssna på en engelsk och en svensk låt och därefter fylla i vilka engelska och svenska ord som läraren utlämnat på ett papper. Samtliga elever lyssnade på båda låtarna och fyllde i de svenska och engelska orden. Läraren berättade inte vid något

tillfälle under lektionen varför eleverna skulle arbeta med uppgifterna eller vilka delar i kursplanerna som berördes.

Läraren som undervisar i ovan nämnda undervisningsgrupp berättar i intervju att det under dessa språkvalslektioner är mer fokus på engelska än på svenska med anledning av att majoriteten av eleverna i gruppen har valt engelska som språkval. Enligt läraren innebär det att alla elever i gruppen för det mesta får undervisning i engelska, även de som valt svenska som språkval. Läraren berättar att eleverna som valt svenska som språkval ges möjlighet att välja om de vill arbeta med engelska, tillsammans med de andra i gruppen, eller individuellt med uppgifter i svenska. Eleverna brukar vilja arbeta med engelska tillsammans med de övriga i gruppen och får då göra det, säger läraren.

Eleverna i årskurs 7 som deltog under den observerade lektionen säger i intervju att den lektion som Skolinspektionen observerade var en vanlig lektion och att det är så som undervisningen i språkval brukar se ut. På frågan vad eleverna brukar arbeta med under språkvalet svarar elever i årskurs 7 som har valt engelska som språkval att de under höstterminen har tittat på en serie på engelska och arbetat med häften samt lätttexter. De säger att även elever som valt svenska som språkval brukar arbeta med dessa uppgifter. Vidare säger de att de inte vet varför de skulle arbeta med det som de gjorde under lektionen.

Rektorn säger i intervju att elever i årskurs 7 som har valt svenska respektive engelska som språkval undervisas i samma grupp. Dock säger rektorn att eleverna ska jobba med olika uppgifter, kopplade till respektive kursplan, men att dessa kan utgå ifrån samma tema, t.ex. en ordklass. Vidare säger rektorn att hennes bild är att eleverna i årskurs 7 som läser svenska respektive engelska som språkval arbetar med olika saker under lektionerna och att dessa är kopplade till respektive kursplan.

I dokumentet "2016 4686 Protokoll SI kommentarer Fristadskolan" med synpunkter på protokollet efter uppföljningsbesöket som inkom till Skolinspektionen den 17 november 2017 skriver huvudmannen att rektorn, genom samtal med undervisande lärare, dialog med eleverna och klassrumsbesök, har påbörjat arbetet med att säkerställa att eleverna arbetar med svenska respektive engelska under språkvalslektionerna.

Rättslig reglering

Enligt skollagen ska undervisningen i grundskolan omfatta bland annat ämnena engelska och svenska. Härutöver ska det finnas bland annat språkval. Av skolförordningen framgår att en elev, istället för ett modernt språk som språkval, får välja det språk som eleven ska erbjudas modersmålsundervisning

i, svenska eller svenska som andraspråk under förutsättning att eleven i övrigt får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller teckenspråk. Enligt skollagen och skolförordningen gäller en läroplan för grundskolan. Kursplaner för grundskolans ämnen ingår i läroplanen och kursplanerna kompletteras av kunskapskrav. Av kursplanen för svenska i grundskolan framgår att syftet med undervisningen i ämnet är att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Syftet med undervisningen i engelska är enligt kursplanen att eleverna utvecklar kunskaper i engelska språket och kunskaper om områden och sammanhang där engelska används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Skolinspektionens bedömning vid uppföljning av tillsynen

Skolinspektionen bedömer att innehållet i undervisningen i språkvalen svenska och engelska för elever i årskurs 7 inte motsvarar författningarnas krav. Bedömningen görs mot bakgrund av att elever i årskurs 7 som valt svenska som språkval återkommande undervisas utifrån kursplanen i engelska under språkvalslektionerna. Elever som valt engelska som språkval får delvis en undervisning som utgår från kursplanen i svenska.

I den redovisning av vidtagna åtgärder som huvudmannen lämnat till Skolinspektionen uppger huvudmannen att läraren planerar undervisningen utifrån två kursplaner (svenska respektive engelska) och att eleverna enbart arbetar med svenska eller engelska under språkvalslektionerna. Även rektorn menar att den undervisning eleverna får utgår ifrån kursplanerna i svenska respektive engelska. Utifrån lektionsobservation och intervjuer med såväl lärare som elever konstaterar dock Skolinspektionen att undervisningen inte följer respektive ämnes kursplan. Det innebär att elever som valt svenska som språkval inte uteslutande undervisas utifrån ämnesplanen i svenska under språkvalstiden och att elever som valt engelska som språkval inte uteslutande undervisas utifrån kursplanen i engelska under språkvalstiden. Därmed bedömer Skolinspektionen att de åtgärder som huvudmannen vidtagit för att avhjälpa bristen inte varit tillräckligt för att säkerställa att undervisningen planeras och genomförs utifrån kursplanerna i svenska respektive engelska. Att huvudmannen påbörjat ett ytterligare arbete för att säkerställa detta förändrar inte Skolinspektionens bedömning.

Skolinspektionen bedömer att eleverna numera *erbjuds* språkval i enlighet med författningarnas krav då de erbjuds språkval i svenska eller engelska, men att undervisningen i årskurs 7 alltså i praktiken inte stämmer överens med vare sig erbjudandet eller det val eleverna i årskurs 7 gjort.

Motivering till val av verktyg

Enligt 26 kap. 10 § skollagen får Skolinspektionen förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten. Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart. Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna.

Ett föreläggande får enligt 26 kap. 27 § första stycket skollagen förenas med vite. Ett föreläggande ska, enligt 26 kap. 27 § andra stycket skollagen, förenas med vite om föreläggandet avser en eller flera brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Verksamheten vid Fristadskolan 7-9 i Borås kommun uppfyller inte de krav som följer av gällande föreskrifter. Borås kommun föreläggs därför, på nytt, att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Skolinspektionen har, som framgår ovan, vid sin tillsyn kunnat konstatera allvarliga brister i innehållet i undervisningen i språkvalen svenska och engelska då undervisningen inte utgår ifrån kursplanerna i respektive ämne. Skolinspektionens utredning visar att lektionerna i språkvalen svenska och engelska i årskurs 7 inte planeras utifrån målen i respektive ämne och att detta pågått under hela höstterminen 2017. Även i Skolinspektionens förra beslut, den 3 februari 2017, konstaterades brister i hur språkvalsundervisningen var organiserad; redan då kunde det konstateras att eleverna inte fick den undervisning de har rätt till enligt kursplanerna i respektive ämne. Bristerna, att innehållet i undervisningen i språkvalen svenska och engelska inte motsvarar författningarnas krav, har således förelegat under en längre tid. Trots de insatser som huvudmannen och rektorn vidtagit för att åtgärda bristerna kan Skolinspektionen konstatera att språkvalsundervisningen i ovan nämnda ämnen fortfarande inte utgår ifrån kursplanerna i respektive ämne.

En följd av att eleverna inte undervisas utifrån rätt kursplan är bland annat att elever som läser svenska eller engelska som språkval i årskurs 7 inte ges möjlighet till den ledning och stimulans de behöver för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling i respektive ämne. Bristen som konstaterats inom detta område hör därför samman med bristen på individanpassning utifrån elevernas behov, erfarenheter och tänkande (se bedömningsområdet Undervisning och lärande).

Bristerna är att betrakta som allvarliga. Det är högst sannolikt att bristerna under den tid de förelegat fått konsekvenser för eleverna och deras möjligheter

att utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Om de konstaterade bristerna tillåts fortgå riskerar de att även fortsatt få konsekvenser för eleverna. Det är angeläget att bristerna snarast rättas till.

Med hänsyn till bristernas allvar, de konsekvenser bristerna redan fått och framöver riskerar att få samt den tid under vilken bristerna redan fortgått bedömer Skolinspektionen att bristerna är sådana att de allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Eftersom det inte av särskilda skäl kan anses obehövt, ska Skolinspektionen därför förena föreläggandet med vite.

Nya brister som framkommit vid uppföljning

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Borås kommun att senast den 11 maj 2018 vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Ytterligare brist B

Bedömning av brist

Skolinspektionen konstaterar att Borås kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Utredningar om elevers behov av särskilt stöd dokumenteras inte. Rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till fattar inte beslut om att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas om en utredning visar att eleven inte behöver särskilt stöd. (3 kap 9 § skollagen, 29 kap. 10 § skollagen, 15 – 17 §§ förvaltningslagen)

Åtgärder

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen:

- Rektorn ska se till att utredningar om elevers behov av särskilt stöd dokumenteras.
- Om en sådan utredning visar att en elev inte behöver särskilt stöd ska rektorn, eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till, besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

*Motivering till bedömning av brist**Skolinspektionens bedömning*

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte ser till att utredningar om elevers behov av särskilt stöd dokumenteras i enlighet med författningarnas krav. Därmed följs inte de författningar som reglerar att utredningar om elevers behov av särskilt stöd ska dokumenteras. Bedömningen görs mot bakgrund av att rektorn inte kunnat tillhandahålla utredningar för dels flera av de elever som har åtgärdsprogram, dels elever som uppges ha utretts men där bedömningen gjorts att eleverna inte är i behov av särskilt stöd och därför inte har ett åtgärdsprogram. Utredningar för dessa elever har heller inte funnits i elevernas akter vid Skolinspektionens genomgång. Vidare bedömer Skolinspektionen att rektorn, eller den rektorn överlåtitt beslutanderätten till, inte fattat beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram i de fall utredningar visat att elever inte är i behov av särskilt stöd. Bedömningen gör mot bakgrund av de uppgifter som framkommit i intervju med rektorn.

Rättslig reglering m.m.

Av skollagen (29 kap. 10 §) framgår att vissa bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) ska tillämpas vid ärenden som avser myndighetsutövning mot enskild. Det gäller bland annat 15 § om anteckning av uppgifter och 16 – 17 §§ om en parts rätt att få ta del av uppgifter. I förvaltningslagen (15 – 16 §§) anges att uppgifter som en myndighet får på annat sätt än genom en handling och som kan ha betydelse för utgången i ärendet ska antecknas av myndigheten, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. En sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild.

Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40) med kommentarer (s. 32-33) om arbete med extra anpassningar och särskilt stöd och åtgärdsprogram framgår att skolan behöver dokumentera sina utredningar skriftligt, bland annat eftersom det enligt skollagen är möjligt för elevens vårdnadshavare, samt de elever som har fyllt 16 år, att överklaga ett beslut om att inte utarbeta ett åtgärdsprogram, liksom innehållet i ett beslutat åtgärdsprogram. Då behöver man kunna gå tillbaka till den enskilda utredningen och se vad som har framkommit och hur skolan har bedömt situationen. Det är nödvändigt att det framgår av utredningen när den är gjord, vem som har ansvarat för den och vilken befattning den personen har. Det är även lämpligt att det framgår om eleven, elevens vårdnadshavare eller extern utredningskompetens har varit involverade i utredningen. När utredningen är klar är det viktigt att skolan ser till att elevens vårdnadshavare får ta del av den. Dokumentationen av utredningen kan bestå av två delar: en inledande del med en beskrivning av elevens skolsituation utifrån den kartläggning som har gjorts följt av en del

med beskrivning av den gjorda pedagogiska bedömningen av elevens behov av särskilt stöd. Av de allmänna råden framgår också att dokumentationen kan vara kortfattat men behöver ge tillräcklig information om elevens skolsituation och eventuella behov av särskilt stöd.

I skollagen anges att om en utredning visar att en elev inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas. Beslut av en rektor får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om åtgärdsprogram. I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s.665) anges att om en utredning visar att en elev inte behöver något särskilt stöd måste ett formellt beslut fattas om att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas. Det påpekades att detta är en förutsättning för att frågan om särskilt stöd ska kunna överprövas efter överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd. Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40) med kommentarer (s. 35) om arbete med extra anpassningar och särskilt stöd och åtgärdsprogram framgår att beslutet ska vara skriftligt och i beslutet ska anges vem beslutet gäller, det lagrum beslutet grundar sig på samt skälen för beslutet. Vidare ska beslutet vara daterat med dagen för beslutet och undertecknat av beslutsfattaren.

Skolinspektionens utredning

Vid dokumentstudier av betygskataloger och elevakter för elever i behov av stöd som Skolinspektionen genomförde på Fristadskolan 7-9 den 26-27 oktober 2017 saknades för flera elever dokumenterade utredningar, trots att det för eleverna fanns upprättade åtgärdsprogram. Rektorn säger i intervju att det för samtliga elever som har åtgärdsprogram också finns dokumenterade utredningar av elevernas stödbehov. Rektorn kunde dock inte på Skolinspektionens förfrågan uppvisa några dokumenterade utredningar för dessa elever. Av dokumentstudier framkom också att det på Fristadskolan 7-9 finns elever som har och har haft betyget F i ett eller flera ämnen under flera terminer men där det saknas dokumenterade utredningar av elevernas stödbehov. Enligt rektorn har dessa elevers stödbehov utretts och finns dokumenterade och anledningen till att eleverna inte har åtgärdsprogram är att man bedömt att eleverna inte är i behov av särskilt stöd för att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Rektorn kunde dock inte på Skolinspektionens förfrågan uppvisa några dokumenterade utredningar för någon av dessa elever. Vidare säger rektorn i intervju att de stickprov som Skolinspektionens utredare gjort i samband med dokumentstudier och som visade att det saknades dokumenterade utredningar av eleverna stödbehov, trots att det för eleverna fanns upprättade åtgärdsprogram, inte är representativa för hur det fungerar på skolan.

Dokumentstudier av betygskataloger och elevakter visar att det på Fristadskolan 7-9 finns elever som har och har haft betyget F i ett eller flera ämnen under flera terminer som inte har åtgärdsprogram. Enligt rektorn har lärare och specialpedagog/speciallärare utrett dessa elevers stödbehov och efter utredning kommit fram till att extra anpassningar är tillräckliga för att eleverna ska nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Rektorn säger dock att hon inte har fattat beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram för dessa elever. Rektorn säger att eleverna tillhör det arbetslag som leds av den biträdande rektorn och att rektorn därför inte vet exakt hur man har resonerat i de specifika fallen kring dessa elever. Vidare säger rektorn att de stickprov som Skolinspektionens utredare gjort i samband med dokumentstudier och där det visat sig att det saknas beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram, trots att elevernas stödbehov har utretts, inte är representativa för hur det fungerar på skolan.

Motivering till val av verktyg

Verksamheten vid Fristadskolan 7-9 i Borås kommun uppfyller inte de krav som följer av gällande föreskrifter. Borås kommun föreläggs därför att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Övrigt

Förutsättningar för lärande och trygghet

Skolan ska se till att viktiga förutsättningar för elevernas lärande och trygghet är uppfyllda på skolan. Rektorn ska i ett tidigt skede uppmärksamma elever som av ogiltiga skäl inte deltar i skolarbetet, så att eleven så snart som möjligt deltar. Skolan ska bedriva ett aktivt värdegrundsarbete, som innebär att exempelvis grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling.

Vidare ska lärarna ha kompetens och samverka med varandra, för att genom till exempel erfarenhetsutbyte utveckla skolans undervisning. Centrala stödfunktioner som skolbibliotek, elevhälsa och studie- och yrkesvägledning används aktivt i utbildningen, för att stödja och främja elevernas utveckling mot de nationella målen. Skolan ska således inte bara ha tillgång till dessa funktioner, utan de ska kontinuerligt användas i undervisning och övrig skolverksamhet.

Bedömning av brist

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Borås kommun inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Elevhälsan används främst förebyggande och hälsofrämjande, för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. (2 kap. 25 § skollagen)

Av skäl som framgår nedan bedömer Skolinspektionen att det är mer ändamålsenligt att denna fråga flyttas till, och prövas inom ramen för, huvudmannens ansvarstagande för verksamheten, se dnr 2016:4673.

Motivering

Skolinspektionens tidigare beslut

Skolinspektionen förelade den 3 februari 2017 Borås kommun vid vite om 1 000 000 kr att vidta åtgärder för att avhjälpa ett flertal brister för eleverna på Fristadskolan 7-9. Borås kommun förelades bland annat att vidta åtgärder för att se till att elevhälsan främst arbetar förebyggande och hälsofrämjande för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

Bristerna i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete hade sin orsak i att elevhälsan främst arbetade åtgärdande i enskilda elevärenden. Detta uppgavs bero på att det inte fanns tid till övergripande förebyggande och hälsofrämjande arbete i någon större utsträckning och inte heller någon plan för hur elevhälsan skulle arbeta förebyggande och hälsofrämjande. En av de förebyggande insatser som genomfördes var att elevhälsan hade utarbetat moduler om t.ex. studieteknik som lärarna skulle arbeta med tillsammans med eleverna. Skolinspektionen bedömde dock inte detta som tillräckligt då det av skollagen framgår att elevhälsans arbete främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Därtill kom att elevhälsan saknade psykolog och att tillgången till kurator och skolsköterska behövdes i större omfattning för att kunna arbeta förebyggande och hälsofrämjande.

I Skolinspektionens beslut angavs att Borås kommun senast den 29 september 2017 skulle inkomma med en redovisning av vidtagna åtgärder för att avhjälpa de påtalade bristerna. En sådan redovisning inkom till Skolinspektionen den 26 och 29 september 2017.

Huvudmannens redovisade åtgärder

I den redovisning av vidtagna åtgärder som huvudmannen lämnat till Skolinspektionen uppger huvudmannen bland annat att elevhälsan på Fristadskolan 7-9 har inriktat sig på att arbeta mer förebyggande och hälsofrämjande genom att ha ett proaktivt förhållningssätt. Enligt huvudmannen har det lett till att arbetssättet i elevhälsan numera är förebyggande och fokuserar på att se ett helhetsperspektiv. Huvudmannen skriver också att Fristadskolan 7-9 sedan april 2017 har tillgång till en skolpsykolog.

Skolinspektionens uppföljningsbesök

För att komplettera huvudmannens redovisning gjorde Skolinspektionen ett uppföljningsbesök på Fristadskolan 7-9 den 26-27 oktober 2017. Vid besöket intervjuades elever, lärare, representanter från elevhälsoteamet (specialpedagog, studiecoach, psykolog, specialpedagog och studie- och yrkesvägledare) och rektorn. Därtill genomfördes inför uppföljningsbesöket en telefonintervju den 25 oktober 2017 med den sjuksköterska som hyrs in som skolsköterska vid Fristadskolan 7-9 från ett bemanningsföretag (nedan bemanningssköterska).

Representanter från elevhälsan, lärare och rektorn berättar i intervju att det saknas tillgång till kurator på Fristadskolan 7-9 och att det har saknats under hela höstterminen 2017. Detta framgår också av dokumentet "2016 4686 Protokoll SI kommentarer Fristadskolan" med synpunkter på protokollet efter uppföljningsbesöket som huvudmannen inkom med till Skolinspektionen den 17 november 2017 och där det står att en av studiecoacherna, som är utbildad sociolog, ingår i elevhälsoteamet för att kompensera för att huvudmannen inte lyckats att rekrytera en kurator till skolenheten. Studiecoachen har enligt huvudmannen i uppdrag att bevaka och arbeta inom områden som är relevanta inom kurators uppdrag. Representanter från elevhälsan samt rektorn bekräftar i intervju att studiecoachen bidrar med en del av kuratorsperspektivet, t.ex. i form av samtalsstöd. Vidare anger huvudmannen att en kurator har anställts och kommer att börja på Fristadskolan 7-9 den 8 januari 2018.

Därtill uppger elevhälsorepresentanter och rektorn i intervju att den ordinarie skolsköterskan sedan hösten 2016 varit frånvarande och då ersatts av en sjuksköterska från bemanningsföretag. Några representanter från elevhälsan säger att bemanningssköterskan enbart är anställd för att genomföra basprogram såsom hälsosamtal. En annan säger att bemanningssköterskan ska delta i elevhälsans samlade arbete, men att hen utöver hälsosamtalen hittills inte har deltagit i något förebyggande arbete. På frågan om på vilket sätt skolsköterskan deltar i elevhälsans proaktiva arbete, d.v.s. det förebyggande och hälsofrämjande arbetet, berättar bemanningssköterskan att det framförallt handlar om att genomföra hälsosamtal med elever men att hen inte sammanställer resultaten på gruppnivå. Bemanningssköterskan säger att hen har samma arbetssätt som under föregående läsår (2016/17) och har inte fått i uppdrag att arbeta på något annat sätt. Det innebär att bemanningssköterskan även detta läsår i huvudsak genomför basprogram såsom hälsosamtal. I dokumentet "2016 4686 Protokoll SI kommentarer Fristadskolan" med synpunkter på protokollet efter uppföljningsbesöket som inkom till Skolinspektionen den 17 november 2017 skriver huvudmannen att

Beslut

2018-01-15

27 (32)

Dnr 43-2016:4686

skolenhetens rutiner har blivit åsidosatta då de inte haft tillgång till en ordinarie skolsköterska. Det har enligt huvudmannen inneburit att den bemanningssköterska som är anställd vid ordinarie skolsköterskas frånvaro blivit tvungen att begränsa sina uppgifter till att prioritera basprogrammet och hälsosamtal.

Vid uppföljningsbesöket bekräftades huvudmannens utsaga om att det i elevhälsan vid Fristadskolan 7-9 numera ingår en psykolog. Psykologen säger i intervju att det ännu inte har utkristalliserats hur han ska delta i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet på Fristadskolan 7-9. Nu handlar insatserna om att bidra med ett psykologiskt perspektiv i individärenden men vi pratar om hur vi ska kunna delta mer i det förebyggande arbetet framåt, säger skolpsykologen. Vidare säger skolpsykologen att han har presenterat sig för lärarna och berättat att det finns möjlighet till handledning men att någon handledning ännu inte har skett. Detta bekräftas av lärare i intervju. Därtill säger skolpsykologen att hans arbete på Fristadskolan 7-9 hittills inte främst har varit av förebyggande och hälsofrämjande karaktär utan att det främst har handlat om åtgärdande insatser.

Rättslig reglering

Enligt skollagen ska det finnas elevhälsa för eleverna i grundskolan. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Enligt förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 277 och 656) innebär elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande uppdrag att elevhälsan ska bidra till skapandet av miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Vidare anges i förarbetena att elevhälsans fokus inte ska vara hälso- och sjukvårdande insatser i snäv bemärkelse utan förebyggande och hälsofrämjande insatser i ett bredare perspektiv.

Skolinspektionens bedömning vid uppföljning av tillsynen

Skolinspektionen konstaterar att det vid tiden för uppföljningsbesöket inte fanns tillgång till kurator på Fristadskolan 7-9. Skolsköterskan, som med ett kortare uppehåll innehåft tjänsten som skolsköterska vid skolenheten sedan oktober 2016 och som är anställd vid ett bemanningsföretag, har enligt huvudmannen blivit tvungen att begränsa sina uppgifter till att prioritera

basprogrammet och hälsosamtal. Enligt intervjun med skolsköterskan vid samma tid som uppföljningsbesöket uppger hon att hon har samma arbetssätt som föregående läsår och att hon inte fått i uppdrag att arbeta på något annat sätt. Hon säger att det proaktiva arbete hon gör är att genomföra hälsosamtal med eleverna men att det inte innebär några åtgärder på gruppnivå. Även psykologen säger i intervju att hans arbete på Fristadskolan 7-9 hittills inte främst har varit av förebyggande och hälsofrämjande karaktär utan att det främst har handlat om åtgärdande insatser.

Skolinspektionen kan därmed konstatera att elevhälsan på Fristadskolan 7-9 fortfarande inte arbetar främst förebyggande och hälsofrämjande. Bristen i detta avseende är alltså ännu inte avhjälpd. Såvitt framkommit har bristerna i detta arbete sin främsta orsak i att huvudmannen inte sett till att det vid Fristadskolan 7-9 finns tillgång till samtliga kompetenser i elevhälsan. Frågan om skolorna i Borås kommun ges tillräcklig tillgång till elevhälsans olika kompetenser bedöms inom ramen för huvudmannens ansvarstagande för verksamheten, se dnr 2016:4673. Med hänsyn till att det framkommit att bristerna i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete vid Fristadskolan 7-9 har så tydlig koppling till tillgången till elevhälsans olika kompetenser, bedömer Skolinspektionen att det är mer ändamålsenligt att denna fråga flyttas till, och prövas inom ramen för, nyss nämnda ärende. Tillsynen i nu aktuellt ärende av denna fråga avslutas därför.

Avhjälpda brister i verksamheten

Undervisning och lärande

Skolan ska se till att den ordinarie undervisningen utgår från och genomförs på ett sådant sätt att den främjar elevernas möjligheter att nå de nationella målen och kunskapskraven. I detta ingår att läraren ger eleverna ett aktivt lärostöd genom att exempelvis genomföra strukturerade lektioner, genomföra undervisningen utifrån tydliga mål och syften och ge eleverna tydliga beskrivningar och förklaringar. Vidare anpassar läraren undervisningen efter elevernas olika förkunskaper och intressen, och ger eleverna såväl stöd som stimulans och utmaningar. I detta arbete kan samråd med elevhälsan underlätta. Genom bland annat en varierad, stimulerande och utmanande undervisning, och genom konstruktiv återkoppling, stärker läraren elevernas vilja att lära. För att kunna individanpassa undervisningen och ge eleverna inflytande över denna är det centralt att läraren skaffar sig kunskap om elevernas olika behov och förutsättningar, liksom låter eleverna vara delaktiga i planeringen av undervisningen.

Tidigare konstaterad brist

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Borås kommun inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Undervisningen innebär ett aktivt lärarstöd för eleverna. (3 kap. 3 § skollagen; 5 kap. 2 § skolförordningen; Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper)

Motivering

Skolinspektionen bedömer att det vid uppföljningen av tillsynen inte har framkommit annat än att Borås kommun avhjälpt denna brist. Denna bedömning görs utifrån kommunens skriftliga redovisning samt de uppgifter som framkommit vid uppföljningsbesöket.

Extra anpassningar och särskilt stöd

Skolans lärmiljöer måste anpassas så att de elever som riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås får stöd i form av extra anpassningar eller särskilt stöd. Skolan ska utveckla metoder för att stimulera och stödja tills åtgärderna får effekt genom att situationen för den enskilda eleven eller en grupp elever förbättras.

När skolans arbetssätt och arbetsformer inte är tillräckliga för att möta elevens behov ska en analys genomföras av hur skolan kan anpassa lärmiljöerna eller undervisningens innehåll och genomförande. Skolans svårigheter att möta elevens behov kan framkomma till exempel i undervisningen, genom resultat på nationella prov eller genom uppgift från eleven och dess vårdnadshavare. Lärare och elevhälsa ska oftast samråda för att kunna avgöra lämpliga insatser. Eleven och vårdnadshavaren ska vara delaktiga i detta. Det kan också handla om att skolan behöver förbättra sitt arbete med att hjälpa en elev med att planera och strukturera sina studier, färdighetsträning, specialpedagogiska insatser under en kortare tid, särskilda hjälpmedel eller utrustning och digital teknik med anpassade programvaror eller mer långvariga insatser såsom studiehandleddning på modersmål eller regelbundna specialpedagogiska insatser såsom regelbunden kontakt med en speciallärare. Huvudregeln är att särskilt stöd ska ges i elevens ordinarie grupp om inte detta visats vara olämpligt utifrån elevens behov. Insatserna ska utvärderas och korrigeras om de inte haft avsedd effekt.

Tidigare konstaterad brist

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Borås kommun inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Visar utredningen att en elev är i behov av särskilt stöd ges eleven sådant stöd på det sätt och i den omfattning som behövs, för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. (3 kap. 8-12 §§ skollagen; Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar)

Motivering

Skolinspektionen bedömer att det vid uppföljningen av tillsynen inte har framkommit annat än att Borås kommun avhjälpit denna brist. Denna bedömning görs utifrån kommunens skriftliga redovisning samt de uppgifter som framkommit vid uppföljningsbesöket. Skolinspektionen konstaterar dock att det finns brister i dokumentationen för elever som behöver särskilt stöd. Se vidare nedan under "Ytterligare brist".

Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling

Skolan ska, i det dagliga arbetet, arbeta för att elevernas lärmiljö ska präglas av trygghet och studiero och är fri från kränkande behandling. Skolan ska se till att eleverna kan bedriva sina studier i en lugn miljö där de exempelvis inte störs, hotas eller känner sig otrygga av andra elever. Denna miljö bör inte begränsas till enbart lektionssalar, utan även gälla övriga studietrymmen på skolan som exempelvis skolbibliotek, grupprum. Vidare ska skolan genomföra åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling av elever vid skolan. Om en enskild elev upplever sig kränkt ska omständigheterna utredas, och i förekommande fall åtgärdas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Tidigare konstaterad brist

Skolinspektionen konstaterade i tidigare beslut att Borås kommun inte uppfyllde författningskraven avseende att:

- Vid skolenheten bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. (6 kap. 6-10 §§ skollagen)

Motivering

Skolinspektionen bedömer att det vid uppföljningen av tillsynen inte har framkommit annat än att Borås kommun avhjälpit denna brist. Denna bedömning görs utifrån kommunens skriftliga redovisning samt de uppgifter som framkommit vid uppföljningsbesöket.

Beslut

2018-01-15
31 (32)
Dnr 43-2016:4686

På Skolinspektionens vägnar

Maria Wassén
Avdelningschef

Therése Lumberg
Föredragande/utredare

Hur man överklagar, se bilaga 1

Bilagor

Bilaga 1: Överklagandehänvisning

Bilaga 1: Överklagandehänvisning

Skolinspektionens beslut om föreläggande med vite får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Överklagandet ställs till Förvaltningsrätten i Stockholm, men ska skickas eller lämnas till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg.

Överklagandet ska ha inkommit till Skolinspektionen inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om klaganden är en part som företräder det allmänna ska överklagandet dock ha inkommit inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

I skrivelsen ska anges vilket beslut som överklagas och vilken ändring som önskas. De skäl som finns för ändring bör också anges. Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller dennes ombud.